EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 29.9.2021
COM(2021) 592 final

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

18. juuni 2009. aasta direktiivi 2009/52/EÜ (millega sätestatakse ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike tööandjatele kohaldatavate karistuste ja meetmete miinimumnõuded) kohaldamise kohta

Sissejuhatus

Ebaseadusliku rände tõttu ELi ees seisvate probleemidega tegelemine on oluline osa **rände suhtes kohaldatavast terviklikust, pikaajalisest ja kestlikust lähenemisviisist**, mis on kavandatud uues rände- ja varjupaigaleppes[1]. See lähenemisviis tagab järjepidevuse ELi poliitika arendamisel rände, varjupaiga, integratsiooni ja piirihalduse valdkonnas, et aidata ära hoida rändajate ohtlikku ja ebaseaduslikku saabumist ELi. Uue pakti eesmärk on tõkestada ebaseaduslikku rännet, ära hoida rändajate organiseeritud ärakasutamine ning edendada kestlikke ja ohutuid seaduslikke sisserändevõimalusi kaitset vajavate inimeste jaoks. ELi uuendatud tegevuskavas rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise tõkestamiseks (2021–2025),[2] mis esitatakse koos käesoleva aruandega, on ette nähtud vahendid võitluseks kuritegelike võrgustikega, kes tegelevad inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamisega, ja ebaseadusliku rände edukaks tõkestamiseks liikmesriikide, ELi institutsioonide ja organite ning partnerriikide tihedas koostöös.

Selleks et edukalt reageerida ebaseaduslikule rändele, on vaja käsitleda ka **tegureid**, mis ajendavad rändajaid võtma ette ohtlikku reisi ELi. Üks sellistest teguritest on paremat elu otsivate ebaseaduslike rändajate võimalus **leida mitteametlikus majanduses**[3] **töö**, mis aitaks hankida vahendid, millega katta päritoluriigis viibivate pereliikmete elamiskulud, isegi kui rändajad on sellises olukorras haavatavad kuritarvitamise ja ärakasutamise suhtes. Ebaseaduslike rändajate ebaseaduslik töölevõtmine on keeruline nähtus, mis mõjutab mitut valdkonda, sealhulgas rände-, tööhõive- ja sotsiaalpoliitikat, eelarvepoliitikat ja üksikisiku õiguste austamist. Ehkki ebaseadusliku töötamise ulatus ja sagedus on kodumajapidamiste ning väikeste, keskmise suurusega ja suurte ettevõtete puhul, samuti majandussektorite lõikes erinev, annab see siiski nendele tööandjatele, kes soovivad kärpida tööjõukulusid ja hiilida kõrvale eeskirjade täitmisest, võimaluse **kasutada ära töötajaid**, kes on valmis töötama madalat kvalifikatsiooni eeldavatel madalapalgalistel töökohtadel sellistes tööjõumahukates sektorites nagu ehitus, põllumajandus, koristusteenused ja majutus/toitlustus.

Peale selle on ELis viibimise luba mitteomavate inimeste ebaseaduslik töötamine, nagu ka ELis viibimise, kuid mitte töötamise õigust omavate inimeste deklareerimata töö, ning mitteametlik majandus üldiselt **kahjulik majanduslikust vaatenurgast**, kuna see põhjustab kahju riigi rahandusele, vähendades laekuvaid makse ja sotsiaalkindlustusmakseid, viib palkade langemise ja töötingimuste halvenemiseni ning tekitab ebaausat konkurentsi ettevõtjate vahel[4].

Ebaseadusliku töötamise tõttu seisavad rändajad silmitsi ka **üksikisiku ja sotsiaalsete õiguste rikkumise** ohuga, eelkõige tööalase ärakasutamisega, ebakindlate elu- ja töötingimustega ning piiratud või puuduva juurdepääsuga sotsiaalkaitsele. Peale selle võib tööalasel

[1] COM(2020) 609 final.
[2] COM(2021) 591.
[3] Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) 2002. aasta resolutsioonis inimväärse töö ja mitteametliku majanduse kohta on määratletud mitteametlik majandus kui tööliste ja majandusüksuste mis tahes majandustegevus, mis seaduses või praktikas ei ole kaetud või ei ole piisaval määral kaetud ametlike kokkulepetega.
[4] Euroopa rändevõrgustiku kokkuvõttev aruanne „Illegal employment of Third Country Nationals in the European Union“ („Töötamiseks seaduslikku alust mitteomavatele välismaalastele töötamise võimaldamine Euroopa Liidus“), 2017, lk 10.

ärakasutamisel olla mõnel juhul seos raske ja organiseeritud kuritegevusega: inimesi võidakse toimetada ebaseaduslikult üle piiri tööalase ärakasutamise eesmärgil ning kuritegelikud võrgustikud, kes tegelevad inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamisega, võivad kasutada ebaseaduslikke rändajaid ära, sundides neid võlaorjusesse, kus isik peab võla tasumiseks tööd tegema, ja töötama orjastavates tingimustes. Kuritegelikud võrgustikud võtavad sihikule ka juba ebaseaduslikult ELis viibivad rändajad, sundides neid töötama äärmiselt orjastavates töötingimustes, mis suurendab ebaseaduslike rändajate haavatavust ja valmisolekut võtta vastu ükskõik milline töö, et jääda ELi ja teenida sissetulekut[5].

Ebaseadusliku töötamise ulatust ELis on keeruline hinnata, sest tegemist on varjatud nähtusega, mis on seotud liikmesriikides esineva mitteametliku majandusega. Märgid osutavad sellele, et ebaseaduslike rändajate ebaseaduslik töötamine on ulatuslikum seal, kus mitteametliku majandustegevuse osatähtsus on suur[6]. Kui mitteametliku tööhõive[7] osakaaluks kogu ELi tööhõives on hinnatud keskmiselt 16,8 %, [8] siis ebaseaduslike rändajate ebaseadusliku töötamise ulatust, eriti selle soolisi ja lastega seotud aspekte, on üha raskem mõõta,[9] kuna ebaseaduslikku rännet on jätkuvalt keeruline hinnata.

Kõrvuti tõhustatud meetmetega, millega alustuseks ära hoida ebaseaduslikku rännet, on ebaseadusliku rände vastu võitlemisel endiselt kesksel kohal tõhus ebaseaduslike rändajate töölevõtmise keeld, millega vähendatakse ka ebaseadusliku rände majanduslikku ja sotsiaalset mõju, sealhulgas üksikisiku õiguste kaitsmise kaudu.

1. Teatise eesmärgid

Tööandjate karistuste direktiiviga[10] on ette nähtud Euroopa õigusraamistik, et ära hoida just teistest kolmandate riikide kodanikest ebakindlamas ja haavatavamas olukorras olevate ebaseaduslike rändajate ebaseaduslik töölevõtmine ja sellele reageerida. Kuigi sama oluline on käsitleda seaduslikult ELis viibivate võõrtöötajate tööhõivet ja õiguste rikkumist, ei ole neid küsimusi selles direktiivis käsitletud, kuna need on hõlmatud ELi seadusliku rände raamistikuga[11] ja konkreetsete siseriiklike õigusaktidega.

---

[5] ELi hinnang raske ja organiseeritud kuritegevuse põhjustatud ohtudele, Europol, 2021.

[6] Euroopa rändevõrgustiku kokkuvõttev aruanne „Illegal employment of Third Country Nationals in the European Union“ („Töötamiseks seaduslikku alust mitteomavatele välismaalastele töötamise võimaldamine Euroopa Liidus“), 2017, lk 14.

[7] Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 2005. aasta aruandes „Defining and measuring informal employment“ („Mitteametliku töötamise määratlemine ja mõõtmine“) on osutatud mittestandardsele, ebatüüpilisele, alternatiivsele, ebaseaduslikule ja ebakindlale tööhõivele.

[8] Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni teabeleht „Overview of the informal economy in the EU“ („Ülevaade mitteametlikust majandusest ELis“), https://www.ilo.org/budapest/WCMS_751319/lang--en/index.htm.

[9] Euroopa rändevõrgustiku 2017. aasta kokkuvõtvas aruandes „Illegal employment of Third Country Nationals in the European Union“ („Töötamiseks seaduslikku alust mitteomavatele välismaalastele töötamise võimaldamine Euroopa Liidus“) on näidatud, et uuringus osalenud 11 liikmesriigi esitatud statistika põhjal töötasid andmeid esitanud liikmesriikides ebaseaduslikult peamiselt mehed (alates 69 %st Küprosel kuni 100 %ni Leedus ja Slovakkias).

[10] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2009. aasta direktiiv 2009/52/EÜ, millega sätestatakse ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike tööandjatele kohaldatavate karistuste ja meetmete miinimumnõuded (ELT L 168, 30.6.2009, lk 24).

[11] ELi seadusliku rände raamistikuga (ühtse loa direktiiv (2011/98/EL), sinise kaardi direktiiv (2009/50/EÜ), hooajatöötajate direktiiv (2014/36/EL), ettevõtjasiseselt üleviidud töötajate direktiiv (2014/66/EL), üliõpilaste ja teadlaste direktiiv ((EL) 2016/801), pikaajaliste elanike direktiiv (2003/109/EÜ)) on ette nähtud eeskirjad, mis

Direktiiviga on kehtestatud eeskirjad, mille kohaselt tööandjad peavad kontrollima kolmanda riigi kodaniku õigust viibida ELis, ja eeskirjad, mis käsitlevad ebaseaduslike rändajate tööandjatele kohaldatavaid karistusi, sätestades miinimumnõuded ja ebaseadusliku töötamise avastamise mehhanismid. Samuti on sellega ette nähtud meetmed **ebaseaduslike rändajate õiguste kaitsmiseks**, milleks on loodud mehhanismid, et nõuda välja maksmata jäänud töötasu, lihtsustada selliste kaebuste esitamist, mis võivad paljastada ebaseadusliku töötamise, ning anda eriti rängalt kuritarvitavate tööandjate ohvritele kriminaalmenetluses osalemiseks ajutine elamisluba.

Direktiiviga on tagatud liikmesriikidele **paindlikkus** direktiivi eesmärkide saavutamiseks eri lähenemisviiside kavandamisel, mis võimaldab neil arvesse võtta tööturu, ebaseadusliku töötamise ja rändega seotud riiklikke iseärasusi ning rikkumise tõsidust. Kõik liikmesriigid peavad siiski tagama, et eeskirjad annavad ebaseadusliku rände tõkestamisel ja ebaseadusliku töötamise vastu võitlemisel tulemusi. Liikmesriikide ebatõhusatel lähenemisviisidel, mida kasutatakse ebaseadusliku töötamise vastu võitlemiseks ja mis ei vähenda mitteametliku majanduse atraktiivsust ebaseaduslike rändajate silmis ning ei aita seega vähendada ebaseaduslike saabujate arvu, on **järelmõju kõigile liikmesriikidele ja ELi rändepoliitikale tervikuna**.

Selles teatises vaadeldakse direktiivi **rakendamist praktikas** kooskõlas **uue leppe sõnumiga**, et komisjon hindab, kuidas tugevdada direktiivi tõhusust, ja vajadust edasiste meetmete järele. Sellega seoses suhtleb komisjon ka Euroopa platvormiga deklareerimata töö vastase tegevuse alase koostöö edendamiseks, mis on vastloodud Euroopa Tööjõuameti töörühm (edaspidi „deklareerimata töö vastane Euroopa platvorm“).

Selle teatisega täidetakse ka tööandjate karistuste direktiivi artiklis 16 sätestatud kohustust anda korrapäraselt aru Euroopa Parlamendile ja nõukogule. Teatises tehakse kindlaks vajalikud **meetmed, et tugevdada direktiivi rakendamist**, keskendudes kolmele põhivaldkonnale: tööandjatele kohaldatavad karistused, meetmed ebaseaduslike rändajate õiguste kaitsmiseks ja kontrollkäigud. Teatises uuritakse muu hulgas seda, kuidas rakendatakse artikli 6 lõikeid 2 ja 5, mis käsitlevad tõhusaid menetlusi maksmata jäänud töötasu väljamaksmise taotluste esitamiseks ja ajutise elamisloa andmiseks kriminaalmenetluse korral.

Käesolevale teatisele eelnes 2014. aasta mais avaldatud esimene rakendamisaruanne[12]. Teatis põhineb kvalitatiivsel ja kvantitatiivsel teabel, mille on esitanud liikmesriigid[13] (sh andmed 2019. ja 2020. aastal tehtud kontrollkäikude ja nende tulemuste kohta) ning mitmesugused sidusrühmad, eelkõige ametiühingud, tööandjate organisatsioonid ja ettevõtjate ühendused,

tagavad kolmandate riikide kodanike võrdse kohtlemise nende elukohaks oleva liikmesriigi kodanikega, muu hulgas töötingimuste, töötervishoiu ja tööohutuse, kutsekoolituse ja nõustamisteenuste osas.

[12] COM(2014) 286 final. Aruandest oli näha, et kuigi kõik liikmesriigid olid keelanud ebaseadusliku töölevõtmise ning kehtestanud rahalised, haldus- või kriminaalkaristused, esines lünki, killustatust ja lahknevusi; karistuste rangus erines oluliselt, mis tõi kaasa vajaduse täiendavalt hinnata proportsionaalsust ja hoiatavust. Aruanne näitas, et arenguruumi oli kõigis valdkondades, mis seonduvad kaitse pakkumisega, sealhulgas nõude esitamine tööandja vastu, kaebuste esitamise mehhanismid ja juurdepääs teabele. Samuti ilmnes aruandest vajadus astuda olulisi samme, et parandada kontrollkäike ja nende prioriseerimist, selgitades süstemaatiliselt välja suure riskiga sektorid.

[13] Liikmesriigid kasutasid direktiivi rakendamise kohta teabe esitamiseks komisjoni koostatud küsimustikku.

vabaühendused ning rändajate esindajad. Samuti on selles arvesse võetud Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti tööd ebaseaduslike rändajate kaitsmisel tööalase ärakasutamise eest[14]. Ehkki teatises püütakse kavandada edasisi samme, tunnistatakse selles, et komisjoni käsutuses olevas **teabes on märkimisväärseid lünki**, mistõttu on keeruline teha lõplikke järeldusi tööandjate karistuste direktiivi mõju ja tulemuslikkuse kohta. Teatises esitatakse konkreetsed meetmed nende lünkade täitmiseks.

2. Ebaseaduslik töölevõtmine ja tööandjatele kohaldatavad karistused

Selleks et vähendada tööandjate stiimuleid võtta tööle ebaseaduslikke rändajaid, on jätkuvalt väga olulised ebaseadusliku värbamise korral määratavad tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad rahalised ja kriminaalkaristused. Karistused peaksid nullima ebaseaduslike rändajate töölevõtmisega kaasneva majandusliku kasu. Samuti peaksid tööandjatele kohaldatavad karistused kajastama rikkumise raskusastet, suurenedes eriti orjastavate töötingimuste korral (nt korduv rikkumine, suure arvu ebaseaduslike rändajate värbamine või inimkaubanduse ohvrite töölevõtmine) proportsionaalselt rikkumise tõsiduse suurenemisega. Karistuste tõhus ja proportsionaalne kohaldamine on **hoiatav**, kui avastamise ja karistada saamise oht kaalub üles ebaseaduslike rändajate töölevõtmisega kaasnevad majanduslikud eelised.

Tuginedes neile põhimõtetele, on tööandjate karistuste direktiivis kindlaks määratud tööandjatele kohaldatavate rahaliste ja kriminaalkaristuste miinimumnõuded ning kehtestatud ebaseadusliku töölevõtmise vastu võitlemiseks täiendavad haldusmeetmed, nagu riiklike hüvitiste saamise või riigihankemenetlustes osalemise õigusest ilmajätmine. Liikmesriigid saavad paindlikult kindlaks määrata karistuste tegeliku taseme sõltuvalt riigis valitsevast olukorrast, rikkumise tõsidusest või sellest, kas tööandja on füüsiline või juriidiline isik, ning nad võivad kehtestada ka rangemad nõuded kui direktiivis sätestatud miinimumnõuded. Samal ajal on ebaseadusliku rände ärahoidmiseks väga tähtis, et alal, kus puuduvad sisepiirid, võetaks ebaseadusliku töötamise vastaseid meetmeid ühistel alustel ning et kõik riiklikud süsteemid toimiksid tõhusalt. Ühes või mõnes liikmesriigis esinevad lüngad vähendavad heidutavat mõju mitteametlikus majanduses töötada soovivate inimeste ebaseaduslikule rändele ja ebaseaduslikule töötamisele, millel on tagajärjed kogu ELi rändepoliitikale.

Ebaseaduslikku töötamist esineb erinevates majanduskeskkondades, mille hulka kuuluvad kodumajapidamised, väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted ning suurettevõtted. On oluline tagada, et igat liiki tööandjaid on **teavitatud** ja et nad on **teadlikud** seadusliku töötamise ja värbamise võimalustest, ebaseadusliku töölevõtmise ärahoidmiseks ja vältimiseks astutavatest sammudest ning ebaseaduslike rändajate töölevõtmisega kaasnevatest riskidest ja tagajärgedest.

Liikmesriigid on üldiselt võtnud karistusi käsitlevad direktiivi sätted **üle** siseriiklikesse õigusaktidesse, kuigi valitud lähenemisviisid on väga erinevad, kuna neid mõjutavad mitmesugused tegurid (nt erinevad riiklikud karistussüsteemid, sotsiaalne mõju ja arusaam ebaseaduslikust töötamisest, majanduslik olukord ja palgatasemed, ebaseadusliku töötamise

[14] Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, „Protecting migrants in an irregular situation from labour exploitation: role of the Employers Sanctions Directive“ („Ebaseaduslike rändajate kaitsmine tööalase ärakasutamise eest: tööandjate karistuste direktiivi roll“), 2021, kättesaadav aadressil: https://fra.europa.eu/en/publication/2021/employers-sanctions-against-exploitation.

esinemine riigi majanduses). Erinevused lähenemisviisides kajastuvad märkimisväärsetes erinevustes rahaliste karistuste (tabel 1) ja kriminaalkaristuste (tabel 2) suuruses ja kaalukuses ning erinevates valikutes, mille liikmesriigid on teinud muude meetmete kasutamisel (nt riigiabi või ELi rahaliste vahendite saamise või riigihankemenetlustes osalemise õigusest ilmajätmine). Peale selle on ülevaade tööandjatele esitatud süüdistustest ja praktikas kohaldatud karistustest laialivalguv ja puudulik, mistõttu on **keeruline täielikult hinnata direktiivi mõju** selle tagamisel, et ebaseadusliku töölevõtmise eest karistamisel rakendatakse kõikides liikmesriikides tõhusat lähenemisviisi ning et karistused on tõhusad, proportsionaalsed ja heidutavad.

2.1. Rahalised karistused

Direktiivis on sätestatud, et tööandjate suhtes, kes võtavad tööle ebaseaduslikke rändajaid, tuleb kohaldada rahalisi karistusi, mis peaksid suurenema proportsionaalselt tööle võetud ebaseaduslike rändajate arvuga ja mida võib vähendada, kui tööd tehakse füüsilise isiku tarbeks (nt majapidamisabi). Nagu 2014. aastal juba teatati, on kõik liikmesriigid üle võtnud eeskirjad, mis käsitlevad tööandjatele kohaldatavaid rahalisi karistusi. Ent kuna teabes nende karistuste kohaldamise kohta praktikas on lünki, ei ole võimalik hinnata lõplikult direktiivi mõju selles valdkonnas. Olemasolevast piiratud teabest on näha, et juriidilistele isikutele tööle võetud ebaseadusliku rändaja kohta **kohaldatavate rahatrahvide suuruses on suuri erinevusi**: miinimumkaristus ulatub 300 eurost Belgias ligikaudu 10 000 euroni Horvaatias ja maksimumkaristus ulatub 3 000 eurost Belgias, Eestis ja Küprosel 43 000 euroni Itaalias.

Kui vaadelda **karistuste proportsionaalsust**, siis karistused ulatuvad asjaomase liikmesriigi 1,5 kuu miinimumpalgast[15] 92[16]või isegi 700[17] kuu miinimumpalgani. Peale selle on enamiku liikmesriikide [18] õigusaktides ette nähtud minimaalse rahatrahvi suurus ja trahvi proportsionaalne suurenemine iga tööle võetud ebaseadusliku rändajaga, kuid ülejäänud liikmesriikides [19] on jäetud täpse summa kindlaksmääramine sõltuvalt asjassepuutuvate ebaseaduslike rändajate arvust kohtu ülesandeks.

Erinevused liikmesriikides kohaldatavate rahatrahvide suuruses on põhjustatud mitmesugustest teguritest, nagu majanduslik olukord ja miinimumpalga suurus liikmesriigis. Lisaks mõjutab karistuste suurust ja laadi tööandja liik (nt kodumajapidamine või ettevõte). Liikmesriigid peaksid siiski hoolt kandma selle eest, et **erinevused karistuste suuruses on õigustatud ning et karistused on igas liikmesriigis tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad**.

Liikmesriigid, kelle karistussüsteem on rangem, leiavad, et **suuremad rahalised karistused on hea heidutusvahend** hoidmaks ära ebaseaduslikku töölevõtmist, samal ajal kui liikmesriigid, kes kohaldavad leebemaid karistusi või kus karistada saamise riski peetakse ebaseaduslikust töölevõtmisest saadava potentsiaalse kasuga võrreldes väikeseks, leiavad, et

[15] Läti.
[16] Bulgaarias jääb karistus vahemikku 3–92 kuu miinimumpalka (2 000 – 60 000 Bulgaaria leevi).
[17] Tšehhis võib karistus olla 5–700 kuu miinimumpalka (50 000 – 10 000 000 Tšehhi krooni).
[18] Austria, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Horvaatia, Itaalia, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Madalmaad, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia ja Ungari.
[19] Läti, Malta, Poola, Portugal, Saksamaa, Soome ja Tšehhi.

karistused ei ole piisav heidutusvahend[20]. Seda tõendab asjaolu, et 11 liikmesriiki on pärast 2014. aastat oma õigusakte muutnud, et suurendada määratavat rahatrahvi. Ka Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet on märkinud, et tööandjatele tegelikult määratavad karistused ei ole enamikus liikmesriikides piisavalt karmid, et heidutada tööandjaid kasutamast ebaseaduslikku töölevõtmist[21]. Peale selle on deklareerimata töö vastase Euroopa platvormi tööst näha, et sama olulised kui hästi toimiv karistussüsteem ja karistuste täitmine on head ja selged struktuurid, et innustada järgima direktiivi ja direktiivi järgimist lihtsustada[22].

2.2. Kriminaalkaristused

Vastavalt tööandjate karistuste direktiivile kohaldatakse kriminaalkaristusi (kriminaalõiguslik trahv, vanglakaristus või muu karistus) **tõsiste ebaseadusliku töölevõtmise juhtumite** korral, mille puhul esineb raskendavaid asjaolusid, nagu korduv rikkumine, suure arvu ebaseaduslike rändajate töölevõtmine või nende töötamine eriti orjastavates töötingimustes või inimkaubanduse ohvrite ja alaealiste töölevõtmine. Enamikus liikmesriikides [23] on ebaseaduslik töölevõtmine iseenesest kuritegu, ülejäänud liikmesriigid on üldjuhul kriminaliseerinud ebaseadusliku töölevõtmise kõigil direktiivis sätestatud asjaoludel[24].

Alates 2014. aastast on toimunud **mõningane edasiminek tänu seadusandlikele muudatustele** Itaalias, Saksamaal, Prantsusmaal ja Rootsis, mis on hõlbustanud kriminaalkaristuste kohaldamist praktikas[25]. Näiteks Itaalia kaotas nõude, et ärakasutamisel peab esinema vägivalda, ähvardamist ja hirmutamist, ning liigitas töötajate palkamise ja töötajate sundimise töötama orjastavates tingimustes kuriteoks. Saksamaa kriminaliseeris ärakasutamise ja sellega kasumi teenimise enda, mitte üksnes isiku sundimise töötama orjastavates tingimustes. Prantsusmaa laiendas tööinspektsiooni pädevust, et hõlmata selliste kuritegude nagu inimkaubandus, sunniviisiline töö ja sundus registreerimine. Rootsi võttis vastu inimkaubanduse kriminaliseerimist tõhustava õigusakti, milles käsitletakse ärakasutamist eksitamise või teise isiku sõltuvuse, haavatavuse või keerulise olukorra ärakasutamise teel ja ärakasutamist sunniviisilise töö kaudu.

Nagu on näha tabelist 2, on liikmesriikide kriminaalkaristuste ranguses siiski erinevusi, nii võimaliku vanglakaristuse pikkuse (8 päeva kuni 12 aastat) kui ka määratava rahatrahvi suuruse osas. Peale selle on suuri lünki teabes, mis käsitleb kriminaalkaristuste kohaldamist tööandjatele praktikas ja algatatud menetluste arvu. Need asjaolud osutavad sellele, et **direktiivil on olnud piiratud mõju** ebaseadusliku töölevõtmise tõkestamisel karistuste abil

[20] Euroopa rändevõrgustiku kokkuvõttev aruanne „Illegal employment of Third Country Nationals in the European Union“ („Töötamiseks seaduslikku alust mitteomavatele välismaalastele töötamise võimaldamine Euroopa Liidus“), 2017, lk 30.

[21] Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, „Severe labour exploitation: workers moving within or into the European Union“ („Ränk tööalane ärakasutamine: töötajate liikumine Euroopa Liidus või Euroopa Liitu“), 2015, lk 18–19.

[22] Deklareerimata töö vastase Euroopa platvormi virtuaalraamatukogule pääseb ligi järgmise aadressi kaudu: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1495&langId=et.

[23] Austria, Belgia, Eesti, Hispaania, Itaalia, Kreeka, Küpros, Madalmaad, Malta, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome ja Tšehhi.

[24] Tööandjate karistuste direktiivi artikkel 9: rikkumine on tahtlik ja korduv, rikkumine hõlmab suurt arvu kolmandate riikide kodanikke või alaealisi, töötingimused on orjastavad, kolmanda riigi kodanik on inimkaubanduse ohver.

[25] Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, „Protecting migrants in an irregular situation from labour exploitation: role of the Employers Sanctions Directive“ („Ebaseaduslike rändajate kaitsmine tööalase ärakasutamise eest: tööandjate karistuste direktiivi roll“), 2021, lk 35.

ning et sellega ei ole veel õnnestunud luua tõhusat raamistikku tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate karistuste kohaldamiseks kõikjal ELis. Sellist järeldust toetab ametiühinguid ja vabaühendusi esindavate sidusrühmade tagasiside, mis koguti sel teemal korraldatud suunatud konsultatsioonide käigus. See näitab, et **kuritarvitavatele tööandjatele kohaldatavad karistused tunduvad olevat väiksemad kui kasu**, mis saadakse deklareerimata töö ja sotsiaalse dumpinguga. Seepärast peaksid liikmesriigid hindama, kas riigi tasandil kohaldatavate kriminaalkaristuste tase on piisavalt heidutav ja aitab tagada tõhusa karistuste raamistiku võitluseks ebaseadusliku töölevõtmise vastu.

2.3. Muud haldusmeetmed

Lisaks rahalistele ja kriminaalkaristustele võivad liikmesriigid kooskõlas direktiivi artikliga 7 kohaldada tööandjate suhtes muid haldusmeetmeid, nagu riiklike hüvitiste saamise või riigihankemenetlustes osalemise õigusest ilmajätmine, riiklike toetuste tagasinõudmine, asutuste ajutine või alaline sulgemine või tegevusloa tühistamine. Samuti on direktiiviga ette nähtud võimalus avaldada nimekiri kuriteo toime pannud ettevõtjatest ja neid avalikult häbistada.

Ka neid meetmeid rakendatakse liikmesriikides väga erinevalt, muu hulgas erineb nende lisameetmete kohaldamise kestus. Peale selle on vaid üheksa liikmesriiki[26] võtnud kõik neli haldusmeedet oma siseriiklikesse õigusaktidesse ning ehkki kõik liikmesriigid on võtnud oma siseriiklikesse õigusaktidesse vähemalt ühe neist meetmetest, **teatasid vaid kaheksa liikmesriiki[27] meetmete kohaldamisest praktikas**, mistõttu on keeruline täielikult hinnata nende meetmete tõhusust ja mõju.

Asutuste ajutine või alaline sulgemine ja tegevusloa tühistamine tunduvad olevat meetmed, mida kohaldatakse kõige enam,[28] samal ajal kui vaid kolm liikmesriiki[29] kohaldavad riiklike hüvitiste saamise ja riigihankemenetlustes osalemise õigusest ilmajätmist ning ükski liikmesriik ei teatanud riiklike toetuste tagasinõudmisest. Vaid kuus liikmesriiki[30] on näinud ette võimaluse avaldada ebaseadusliku töölevõtmise eest vastutavate tööandjate nimekiri. Lisameetmeid, nagu riigihankemenetlustes osalemise õigusest ning riigi ja ELi rahalistest vahenditest ilmajätmine, **kasutatakse jätkuvalt liiga vähe, hoolimata nende potentsiaalist** heidutada tööandjaid võtmast tööle ebaseaduslikke rändajaid[31].

Lisaks ilmneb, et sageli kasutatakse dokumentideta töötajate töölevõtmiseks keerukaid töösuhteid, sealhulgas **alltöövõttu**, värbajaid ja rendiagentuure, samuti **veebiplatvorme, mis pakuvad lühiajalist tööd** (nt toidu kättetoimetamine, transporditeenused), mis teeb ebaseaduslikke rändajaid tööle võtvate tööandjate kindlaks tegemise raskemaks. Sellisel juhul

[26] Austria, Hispaania, Leedu, Poola, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa ja Slovakkia.
[27] Belgia, Horvaatia, Kreeka, Madalmaad, Prantsusmaa, Slovakkia, Sloveenia ja Ungari.
[28] Vaid viis liikmesriiki (Belgia, Horvaatia, Kreeka, Madalmaad ja Prantsusmaa) teatasid selle meetme kohaldamisest aastatel 2012–2019.
[29] Slovakkia, Sloveenia ja Ungari.
[30] Bulgaaria, Küpros, Madalmaad, Portugal, Prantsusmaa ja Rumeenia.
[31] Euroopa Ametiühingute Keskliidult (ETUC) ja dokumentideta rändajate rahvusvahelise koostöö platvormilt (PICUM) sihipäraste konsultatsioonide raames saadud tagasiside.

peaks rändajaid kaitsma kogu tööandjate ahela vastutus, eriti neis sektorites, kus allhange on laialt levinud, nagu ehitus,[32] ent ka hiljuti tekkinud veebiplatvormi põhine töö.

Sidusrühmad leiavad siiski, et neil sätetel on **kaebuste esitamise menetluses ja vastutusahela kindlaksmääramisel piiratud mõju**, võttes arvesse tõenäosust, et töövõtjat, kes on järginud vajaliku hoolsuse kohustust, ei võeta vastutusele, nagu on lubatud direktiivi artikli 8 lõikega 3. Näiteks Belgias[33] piisab töövõtja vajaliku hoolsuse kohustuse täitmiseks pelgalt alltöövõtja kirjalikust kinnitusest, et ta ei paku tööd ega kavatse pakkuda tööd ebaseaduslikele rändajatele, millega peatöövõtja vabastatakse igasugusest vastutusest. **Liikmesriigid peaksid tegema rohkem, et panna peatöövõtjad** vastutama allhankeahelas aset leidvate rikkumiste, sealhulgas ebaseadusliku tööjõu vahendajate tegevuse eest, võttes arvesse nende rolli ja tööandja rolli sarnasust.

2.4. Meetmed tööandjatele kohaldatavate karistuste tõhususe suurendamiseks

Ehkki liikmesriigid on direktiivi üldjuhul üle võtnud, **ei ole võimalik teha kindlaid järeldusi** selle kohta, kas praktikas kohaldatavad karistused on heidutavad, tõhusad ja proportsionaalsed ning kas need aitavad märkimisväärselt ära hoida ebaseaduslike rändajate ebaseaduslikku töölevõtmist.

Kuigi liikmesriigid saavad riigi tasandil paindlikult kindlaks määrata kõige asjakohasema karistuste taseme, on vaja ühist arusaama sellest, mida kujutavad endast tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad karistused praktikas ning milline on nende karistuste mõju. Lisaks täiustatud aruandlusmehhanismile tuleks vahetada parimaid tavasid, et õppida tundma liikmesriikide erinevaid lähenemisviise, eelkõige neid, mis on osutunud tõhusaks ja millel on heidutav mõju.

Komisjon edendab oma tööandjate karistuste direktiiviga seotud spetsiaalse ebaseadusliku rände eksperdirühma haldus- ja kriminaalõiguse ekspertide toel liikmesriikide ja sidusrühmade vahelist **vastastikust õppimist ja parimate tavade vahetamist**. Heade tavade vahetamine võimaldab komisjonil vajaduse korral aidata liikmesriikidel **määrata** riigi tasandil **kindlaks** tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate **karistuste tase ja seda kohandada**, koguda teavet, et edendada karistuste suhtes järjekindlama lähenemisviisi rakendamist, ning tagada, et karistustel on ebaseaduslikku töölevõtmist ja ärakasutamist vähendav mõju.

Peale selle on vaja **suurendada teadlikkust ja teavitada tööandjaid** riskidest ja tagajärgedest, mis kaasnevad ebaseaduslike rändajate töölevõtmisega, suurendades sellega süsteemi heidutavat mõju. Komisjon aitab deklareerimata töö vastase Euroopa platvormi eksperditeadmiste toel liikmesriikidel kavandada tõhusaid teavituskampaaniaid, mis on suunatud eeskätt neile tööandjatele, kes tegutsevad sektorites, kus ebaseadusliku töötamise risk on kõige suurem, ja neile tööandjatele, kellel ei pruugi olla sellele teabele lihtsat juurdepääsu (nt kodumajapidamised, väikeettevõtjad). Komisjon annab Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi kaudu ka rahalist toetust.

[32] Dokumentideta rändajate rahvusvahelise koostöö platvormilt (PICUM) sihipäraste konsultatsioonide raames saadud tagasiside.
[33] Euroopa Ametiühingute Keskliidult (ETUC) sihipäraste konsultatsioonide raames saadud näide.

Komisjon

- edendab haldus- ja kriminaalõiguse ekspertide toel liikmesriikide ja sidusrühmade vahelist dialoogi, et aidata liikmesriikidel määrata riigi tasandil kindlaks rahaliste ja kriminaalkaristuste tase ja seda kohandada, ning kogub liikmesriikide ametiasutustelt asjakohast teavet;
- aitab deklareerimata töö vastase Euroopa platvormi eksperditeadmiste toel liikmesriikidel kavandada ja ellu viia teadlikkuse suurendamise ja ennetuskampaaniaid, mis on suunatud tööandjatele suure riskiga sektorites;
  taaskäivitab tööandjate karistuste direktiiviga seotud spetsiaalse ebaseadusliku rände eksperdirühma kui eksperdivõrgustiku töö, suhtleb liikmesriikidega ja pakub neile tuge.

Liikmesriigid peaksid

- hindama riigi tasandil kehtestatud rahaliste ja kriminaalkaristuste taset, et teha kindlaks, kas karistused on võitluses ebaseadusliku töölevõtmise vastu tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad;
- tõhustama tegevust, mille eesmärk on suurendada tööandjate teadlikkust ja anda tööandjatele teavet seadusliku töötamise ja värbamise võimalustest, ebaseadusliku

3. Meetmed ebaseaduslike rändajate õiguste kaitsmiseks

Tööandjate karistuste direktiivi artikli 6 lõikega 2 ja artikliga 13 on antud ebaseaduslikele rändajatele hulk õigusi kandmaks hoolt selle eest, et neile antakse piisavalt teavet ebaseaduslikult tööle võetud rändajate õiguste kohta, et nad saavad esitada kaebuse tööõiguse rikkumise korral ja et nad saavad välja nõuda maksmata jäänud töötasu. Need on olulised sätted, et **kaitsta rändajaid ärakasutamise ja kuritarvitamise ohu eest**: ebaseaduslikud rändajad, kes teatavad tööõiguse rikkumisest ja teevad ametiasutustega koostööd, aitavad panna tööandjad vastutama maksmata jäänud töötasude, maksude ja sotsiaalkindlustusmaksete eest, tagada võrdsed võimalused tööturul ning avastada töötajate ärakasutamist ja kuritarvitamist.

Direktiivi kaitsvate elementide rakendamisel tuleb teha veel jõupingutusi, eriti mis puudutab juurdepääsu teabele ja õigusemõistmisele, maksmata jäänud töötasu väljamaksmist ning ajutiste elamislubade andmist.

3.1. Juurdepääs teabele

Selleks et anda ebaseaduslikele rändajatele, eelkõige kuritarvitavate tööandjate ohvriks langenud rändajatele **tõhus juurdepääs õigusemõistmisele**, tuleb neile tagada võimalus saada teavet oma õiguste kohta ning kättesaadavad kaebuste esitamise ja õigusabi saamise tugimehhanismid. Tööandjate karistuste direktiiviga on ette nähtud vahendid, et ebaseaduslikud rändajad saaksid kasutada oma õigusi tulemuslikult. Direktiiviga tagatakse, et ebaseaduslikke rändajaid teavitatakse süstemaatiliselt nende õigusest esitada maksmata jäänud töötasu väljamaksmise taotlus enne mis tahes tagasisaatmisotsuse täitmist, et neil on võimalik saada maksmata jäänud töötasu isegi pärast päritoluriiki tagasi pöördumist ning et neil on võimalik esitada kas otse või kolmanda isiku kaudu tööandja kohta kaebus (vt punkt 3.2). Direktiiviga kantakse seega hoolt selle eest, et rändajad, kes töötavad ELis, ilma et

neil oleks õigust ELis viibida, saavad kasutada ELis, ent vajaduse korral ka välismaalt, tulemuslikult oma õigusi; neid õigusi tuleb austada isegi siis, kui on kohaldatav tagasisaatmisdirektiivi[34] tagasisaatmismenetlus, st kui on lõpule viidud võõrtöötaja konkreetse olukorra üldine hindamine ja kindlaks määratud tema rändestaatus.

Enamik liikmesriike **annab töötajate õiguste kohta üksnes üldist teavet, andmata suunatud teavet, mis on asjakohane ebaseaduslike võõrtöötajate konkreetset olukorda arvesse võttes**. Mõnel juhul **piirdub teave** töötervishoiu ja tööohutusega ega hõlma maksmata jäänud töötasu. Ehkki teised liikmesriigid[35] annavad suunatud teavet, esitavad nad seda sageli üksnes tagasisaatmismenetluse raames[36]. Sellel olukorral on **kahjulik mõju ebaseaduslikele rändajatele**, keda ei teavitata piisavalt võimalusest esitada kaebus või saada maksmata jäänud töötasu enne tagasipöördumist oma päritoluriiki.

Direktiivis ei ole sätestatud ebaseaduslike rändajate teavitamise korda ning liikmesriikide tavad erinevad nii selle poolest, **millal teave esitatakse**, kui ka selle poolest, **kes seda esitab ja kuidas**[37]. Enamikus liikmesriikides peavad tööinspektorid teavitama töötajaid nende õigustest, mis on hea tava, mida peaksid järgima kõik liikmesriigid. Ent rakendatakse ka teistsugust korda. Näiteks Austrias esitab teavet dokumentideta töötajate tugikeskus, samal ajal kui Itaalias kasutatakse teabe esitamiseks spetsiaalset vormi, milles selgitatakse ebaseaduslike võõrtöötajate õigusi, sealhulgas tööandja kohustust tasuda maksmata jäänud töötasu, pensioni- ja sotsiaalkindlustusmaksed, ning seda, kuidas võtta meetmeid tööandja vastu; sellist teavet ei anta siiski süstemaatiliselt ja see on kättesaadav vaid teatud arvus võõrkeeltes. Komisjon julgustab liikmesriike vahetama parimaid tavasid ja kogemusi, et tugineda neile püüdlustes parandada sellise teabe esitamist ebaseaduslikele võõrtöötajatele ning suurendada teadlikkust olemasolevatest õigustest ja võimalustest.

Üks tööalase ärakasutamise riskitegureid on **ebaseaduslike rändajate vähesed teadmised oma õigustest**, mistõttu ebaseaduslikud rändajad ei pruugi olla võimelised ärakasutamise ohtu ise tuvastama. See osutab **vajadusele parandada** tööjõu vahendajate, tööhõiveagentuuride ja täitevasutuste (sh tööinspektsioonide) **juurdepääsu teabele**, et anda ebaseaduslikele võõrtöötajatele teavet selle kohta, millised on nende õigused ning kuhu pöörduda toe ja õiguskaitse saamiseks. Sellele probleemile ja vajadusele osutasid ka sidusrühmad[38].

Asjaolu, et rändajatele antav teave on sageli piiratud, et seda teavet ei esitata süstemaatiliselt ja et see ei ole mõeldud ebaseaduslike võõrtöötajate konkreetse olukorra jaoks, **kahjustab direktiivi eesmärki anda rändajatele objektiivset ja usaldusväärset teavet oma õiguste kasutamiseks**. Liikmesriikide ebapiisav aruandlus esitatud ja rahuldatud maksmata jäänud töötasu väljamaksmise taotluste arvu kohta ning kuritarvitavate tööandjate suhtes

[34] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiiv 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel (ELT L 348, 24.12.2008, lk 98).

[35] Austria, Belgia, Eesti, Hispaania, Leedu, Luksemburg, Läti, Malta, Prantsusmaa, Slovakkia, Sloveenia ja Tšehhi.

[36] Nt Horvaatia, Küpros, Portugal ja Slovakkia.

[37] Euroopa rändevõrgustiku kokkuvõttev aruanne „Illegal employment of Third Country Nationals in the European Union“ („Töötamiseks seaduslikku alust mitteomavatele välismaalastele töötamise võimaldamine Euroopa Liidus“), 2017, lk 36.

[38] Dokumentideta rändajate rahvusvahelise koostöö platvormilt (PICUM) ja Euroopa Ametiühingute Keskliidult (ETUC) sihipäraste konsultatsioonide raames saadud tagasiside.

ebaseaduslike võõrtöötajate teadete põhjal algatatud kohtuasjade kohta paraku ei võimalda neid ilmnevaid tõendeid praeguses etapis põhjendada.

3.2. Juurdepääs õigusemõistmisele ja töötasule ning ajutiste elamislubade andmine

Isegi kui ebaseaduslikke võõrtöötajaid on nende õigustest teavitatud, võib tagasipöördumiskorralduse saamise, sissetuleku kaotamise või mõnel juhul tööandja kättemaksu oht **heidutada neid esitamast** tööandja suhtes **kaebust** maksmata jäänud töötasu väljanõudmiseks või võimaliku ärakasutamise hukkamõistmiseks. Et sellised olukorrad ei kahjustaks nõuetekohast juurdepääsu õigusemõistmisele, tuleb tööandjate karistuste direktiivi kohaselt luua **spetsiaalsed mehhanismid, mille kaudu ebaseaduslikud rändajad saavad esitada** pädevale asutusele **kaebuse** kas otse või kolmanda isiku kaudu (nt ametiühing, töötajate ühendus või vabaühendus), sealhulgas juhul, kui nad ei viibi enam liikmesriigis[39]. Need kolmandad isikud võivad lisaks pakkuda ebaseaduslikele vöörtöötajatele tuge haldus- ja tsiviilmenetlustes[40]. Kõnealused mehhanismid aitavad ka rakendada kuriteoohvrite õiguste direktiivi[41] ning tagavad, et ebaseaduslikke rändajaid, kes on langenud tööandjate karistuste direktiivis määratletud kuriteo ohvriks, ei jäeta ilma võimalusest pöörduda kohtusse[42].

Liikmesriigid on rakendanud **tõhusate kaebuste esitamise mehhanismide** loomisel eri lähenemisviise. Dokumentideta rändajate rahvusvahelise koostöö platvormi (PICUM) korraldatud uuringust[43] on näha, et 13 liikmesriigis[44] (uuringuga hõlmatud 15 liikmesriigist) on olemas tsiviil- ja haldusmenetlused, mille kaudu töötajad saavad esitada maksmata jäänud töötasu väljamaksmise taotlusi, ja 11 liikmesriigis[45] on olemas ka kontrolliasutus, kes on pädev menetlema töötajate kaebusi töötasu maksmata jätmisega seotud küsimustes. Praktikast on näha ka seda, et ehkki 20 liikmesriigis[46] saavad ebaseaduslikult töötavad rändajad (olenemata sellest, kas nad elavad riigis seaduslikult või ebaseaduslikult) esitada maksmata jäänud töötasu väljamaksmise taotluse samadel tingimustel kui töötajad, kellel on kehtiv tööleping, võiks **kaebuste esitamise mehhanismid toimida tõhusamalt**[47]. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet on näidanud,[48] et mõnes liikmesriigis ei kasuta ebaseaduslikud rändajad

[39] Vaid Malta nõuab, et kolmanda riigi kodanik peab kaebuse esitamiseks ise kohal olema.
[40] Bulgaarias, Eestis, Küprosel, Maltal, Rootsis, Slovakkias ja Soomes on kolmanda riigi kodaniku nimel tegutsemiseks vajalik tema nõusolek.
[41] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK (ELT L 315, 14.11.2012).
[42] Kuriteoohvrite õiguste direktiivi kohaselt tuleb ohvrite õigusi kohaldada mittediskrimineerivalt, olenemata ohvri elanikustaatusest.
[43] Dokumentideta rändajate rahvusvahelise koostöö platvorm (PICUM), „A worker is a worker: How to Ensure that Undocumented Migrant Workers Can Access Justice“ („Töötaja on töötaja: kuidas tagada dokumentideta võõrtöötajate juurdepääs õigusemõistmisele“), 2020, lk 21–22.
[44] Austria, Belgia, Bulgaaria, Hispaania, Itaalia, Kreeka, Küpros, Luksemburg, Madalmaad, Portugal, Prantsusmaa, Saksamaa ja Tšehhi.
[45] Belgia, Bulgaaria, Hispaania, Itaalia, Kreeka, Küpros, Luksemburg, Madalmaad, Portugal, Prantsusmaa ja Tšehhi.
[46] Euroopa rändevõrgustiku kokkuvõttev aruanne „Illegal employment of Third Country Nationals in the European Union“ („Töötamiseks seaduslikku alust mitteomavatele välismaalastele töötamise võimaldamine Euroopa Liidus“), 2017.
[47] Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, „Protecting migrants in an irregular situation from labour exploitation: role of the Employers Sanctions Directive“ („Ebaseaduslike rändajate kaitsmine tööalase ärakasutamise eest: tööandjate karistuste direktiivi roll“), 2021, lk 12.
[48] Samas, lk 5.

olemasolevat kaebuste esitamise süsteemi. Sellel võib olla mitu põhjust: töötajatel puudub stiimul probleemist teada anda; piiratud teave töötajate õiguste ja olemasoleva kaebuste esitamise mehhanismi kohta; majanduslikud tõkked, nagu liikmemaks ametiühingutes, mis abistavad vaid oma liikmeid, ning eeskätt hirm avastamise, kinnipidamise ja tagasisaatmise ees.

Kaebuste esitamise lihtsustamiseks on väga oluline **avaliku sektori asutuste koostöö sotsiaalpartnerite ja vabaühendustega**, kellel on sageli otsene kontakt töötajatega ning kes saavad suurendada teadlikkust, teavitada ebaseaduslikke rändajaid nende õigustest, suurendada vastastikust usaldust ning aidata töötajatel ära tunda deklareerimata töö ja tööalase ärakasutamise olukordi, et esitada kaebus. Sotsiaalpartnerid ja vabaühendused on väga tähtsad ka selleks, et lihtsustada kaebuste esitamist ja paljastada ärakasutamine ning vähendada ebaseaduslike rändajate hirmu selle ees, et nende suhtes algatatakse tagasisaatmismenetlus, kui rändeasutus nad avastab. Enamiku liikmesriikide õiguses on antud nendele sidusrühmadele, eelkõige ametiühingutele, riiklikus mehhanismis tähtis roll, et lihtsustada kaebuste esitamist[49].

Lisaks raskustele kaebuste esitamisel seisavad ebaseaduslikud rändajad silmitsi takistustega maksmata jäänud töötasu saamisel. Kuigi direktiivi kohaselt tuleks eeldada, et töötasu on vähemalt miinimumpalga suurune[50] ja seda makstakse vähemalt kolm kuud, osutavad sidusrühmad **mitmele vajakajäämisele miinimumpalka käsitlevate sätete rakendamisel praktikas**. Nende põhjus on näiteks tööinspektsioonide töötajate või ebaseaduslikke võõrtöötajaid abistavate ja nõustavate spetsialistide vähene teadlikkus asjaomastest sätetest. Praktikas võivad ebaseaduslikud rändajad sattuda olukorda, kus vähemalt kolme kuu pikkuse töösuhte eeldus ei tähenda täistööajaga töötamist,[51] mistõttu tuleb esitada tõendeid töötatud tundide kohta ja mitmesuguseid muid tõendeid, nagu sõnumid, fotod või ütlused[52]. Peale selle puutuvad ebaseaduslikud rändajad kokku takistustega palga kättesaamisel, mille põhjuseks on kohtuprotsessi pikkus või kulud, takistused pangaarve avamisel ilma seadusliku elukohata, tööandjate strateegiad maksmisest kõrvalehoidmiseks[53] või raskused rahalistele vahenditele ligipääsemisel tööandja maksejõuetuse[54] korral või pärast tagasipöördumist.

Kuigi direktiiv võimaldab ebaseaduslikult tööle võetud kolmandate riikide kodanikel taotleda maksmata jäänud töötasu väljamaksmist pärast tagasipöördumist oma päritoluriiki, tundub, et **puuduvad mehhanismid, mis lihtsustaksid taotluste esitamist isikute jaoks, kes ei viibi enam liikmesriigis**, – spetsiaalne sissenõudmismehhanism on vaid mõnel üksikul

[49] Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametile kättesaadava teabe põhjal kõigis ELi liikmesriikides peale Itaalia, Malta, Sloveenia ja Soome.
[50] Mitmes liikmesriigis, näiteks Bulgaarias, Hispaanias, Itaalias, Kreekas, Küprosel, Portugalis, Prantsusmaal, Rumeenias, Saksamaal, Slovakkias, Sloveenias ja Ungaris, on ebaseaduslikult riigis viibiv kolmanda riigi kodanik võrdsustatud miinimumpalga kohaldamisel seadusliku töötajaga.
[51] Nt Austrias ja Saksamaal.
[52] Euroopa Ametiühingute Keskliidult (ETUC) saadud tagasiside.
[53] Nagu ettevõtte struktuuri muutmine või ettevõtte sulgemine ja vara ümberpaigutamine, esitamata ametlikku pankrotiavaldust, või lihtsalt keeldumine maksmisest.
[54] Sageli nõuab riik kõigepealt sisse maksud ja sotsiaalkindlustusmaksed, isegi kui see tähendab seda, et töötajal jääb töötasu saamata.

liikmesriigil[55]. Tõhusate mehhanismide sisseseadmine on oluline selle tagamiseks, et ebaseaduslikud rändajad, kes pöörduvad tagasi enne maksmata jäänud töötasu väljanõudmiseks algatatud menetluse lõppu, ei oleks oma õiguste kasutamisel ebasoodsas olukorras. Belgias on tööandja kohustatud maksma palga riiklikusse hoiukassasse, kui tööinspektor on teinud kindlaks, et töötasu ei ole makstud nõuetekohaselt, ja töötaja ei ole kohe kättesaadav või on riigist lahkunud; samal ajal ei ole ühtki osakonda ega asutust, kelle ülesanne oleks saadaolev töötasu välja maksta või rändajat teavitada. Prantsusmaal hoiustatakse palk juhul, kui ebaseaduslik rändaja on kinni peetud või ei viibi enam riigis, sisserände ja integratsiooni ametis ning makstakse seejärel rändajale välja. Peale selle on sel ametil õigus töötasu koostöös rahandusosakonnaga välja nõuda, kui tööandja ei maksa rändajale tasu 30 päeva jooksul.

Selleks et kaitsta **ränga ärakasutamise ohvreid ja lapsi**, lihtsustada kaebuste esitamist, tagamaks selliste tõsiste kuritegude avastamine ja nende eest karistamine, ning hõlbustada maksmata jäänud töötasu väljanõudmist, võimaldab direktiivi artikli 6 lõige 5 liikmesriikidel **anda** ebaseaduslikele rändajatele **ajutise elamisloa**, mille kehtivus on seotud asjaomase uurimise või kriminaalmenetluse kestusega või valmidusega teha ametiasutustega koostööd[56]. Seda luba võib pikendada kuni maksmata jäänud töötasu väljamaksmiseni[57]. Tavaliselt antakse selline luba kuueks kuuks kuni aastaks ja seda saab pikendada[58]. Mitmes liikmesriigis[59] saab ajutist elamisluba pikendada seni, kuni ohvrile on saadaolev töötasu välja makstud; teavet selle kohta, kui sageli seda sätet kohaldatakse, paraku ei ole.

Enam kui pooltel liikmesriikidel[60] on siseriiklikud õigusaktid, millega on ette nähtud spetsiaalsed ajutised elamisload eriti orjastavate töötingimuste ohvritele, teised riigid annavad selliseid lube inimkaubanduse korral. Kuid vaid viis liikmesriiki[61] teatas, et nad olid andnud 2018. ja 2019. aastal ebaseaduslikele rändajatele seoses tööalase ärakasutamisega selliseid elamislube, kusjuures kõige enam lube anti Prantsusmaal, kellele järgnesid Rootsi, Tšehhi, Saksamaa ja Poola. Rootsi teatas, et ta oli andnud elamislube ka ebaseaduslikult tööle võetud alaealistele.

Ehkki tööandjate karistuste direktiivil oli selles valdkonnas **positiivne mõju** – direktiiv tõi kaasa kaebuste esitamise mehhanismide sisseseadmise ja võimaluse anda ajutisi elamislube –, on sidusrühmadega peetud konsultatsioonidest näha, et praktikas on tööalase ärakasutamisega kokku puutunud ebaseaduslikel rändajatel **raskusi elamisloa menetlusele ligipääsemisel** või selle loa saamise tingimuste täitmisel. Sidusrühmad andsid teada, et ohvritel puudub juurdepääs loa kättesaadavuse ja taotlemise alasele teabele ja õigusnõustamisele, samuti teabele, et loa andmine on sageli seotud kriminaalsüüdistuse esitamisega konkreetsele

[55] Sellisest mehhanismist on teatanud ainult Belgia, Kreeka ja Prantsusmaa – Euroopa rändevõrgustiku kokkuvõttev aruanne „Illegal employment of Third Country Nationals in the European Union“ („Töötamiseks seaduslikku alust mitteomavatele välismaalastele töötamise võimaldamine Euroopa Liidus“), 2017.
[56] Direktiivi artikli 13 lõige 4.
[57] Direktiivi artikli 6 lõige 5.
[58] Ajutine elamisluba antakse Itaalias, Küprosel, Rootsis (uuendatav), Rumeenias ja Ungaris kuueks kuuks, Horvaatias ja Saksamaal aastaks ning Slovakkias (uuendatav) kolmeks kuuks.
[59] Eesti, Poola, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa, Sloveenia ja Soome.
[60] Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, „Protecting migrants in an irregular situation from labour exploitation: role of the Employers Sanctions Directive“ („Ebaseaduslike rändajate kaitsmine tööalase ärakasutamise eest: tööandjate karistuste direktiivi roll“), 2021.
[61] Poola, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa ja Tšehhi.

tööandjale ning et loa saamise tingimuseks on ohvri osalemine kriminaalmenetluses, ehkki direktiivis seda ei nõuta.

3.3. Meetmed rändajate õiguste kaitse parandamiseks

Juurdepääs teabele ja õigusemõistmisele, maksmata jäänud töötasu väljanõudmine ja kaebuste esitamise lihtsustamine on peamised direktiivi kaitsemeetmed, mis on kavandatud eesmärgiga heastada ebaseaduslike rändajate ebaõiglane kohtlemine. Kaudsed tõendid ja sidusrühmade aruanded osutavad sellele, et ebaseaduslikel rändajatel **ei ole tõhusat juurdepääsu teabele ja kaebuste esitamise mehhanismidele**. Kaebuste esitamise mehhanismide kasutamist ja ajutiste elamislubade andmist käsitlevate andmete puudumine ei võimalda teha neis küsimustes kindlaid järeldusi.

Tõhusad kaebuste esitamise mehhanismid võimaldavad ametiasutustel paremini kavandada ja suunata oma tööjärelevalvet, koguda koostöös ebaseaduslike võõrtöötajate ja kolmandate isikutega tugevaid argumente kuritarvitavate tööandjate vastu ning võtta need tööandjad lõpuks vastutusele. Liikmesriigid peaksid tagama, et **kaebuste esitamise mehhanismid on kergesti kättesaadavad**, ning pöörama tähelepanu konfidentsiaalsusele, mis võib julgustada ebaseaduslikke võõrtöötajaid esitama kaebusi ja paljastama ärakasutamise juhtumeid. Liikmesriigid peaksid kehtestama **ohutu teatamispoliitika või -korra** kandmaks hoolt selle eest, et ebaseaduslikud võõrtöötajad saavad teatada rikkumise toime pannud tööandjatest ja suhelda õiguskaitseasutustega ilma ohuta, et nende rändeolukord mõjutab nende õiguste kasutamist. Komisjon edendab oma tööandjate karistuste direktiiviga seotud spetsiaalse ebaseadusliku rände eksperdirühma raames **heade tavade vahetamist, et teha kindlaks tõhusad mehhanismid** maksmata jäänud töötasu väljanõudmiseks, tasu saamiseks ja kaebuste esitamiseks (võttes arvesse vajadust ohutu teatamispoliitika või -korra järele), sealhulgas pärast rändaja tagasipöördumist päritoluriiki.

Tööandjate karistuste direktiivi kaitsemeetmete edendamisel ja rakendamisel ning nende meetmete paremal jõudmisel ebaseaduslike rändajateni mängivad keskset rolli ka **sotsiaalpartnerid ja vabaühendused**. Komisjon tugevdab **dialoogi** dokumentideta töötajaid esindavate **sotsiaalpartnerite** ja vabaühendustega ning suhtleb nende meetmete arendamisel deklareerimata töö vastase Euroopa platvormiga.

Vaja on **parandada** ebaseaduslike võõrtöötajate **juurdepääsu objektiivsele ja süstemaatilisele teabele** nende õiguste ning toe ja õiguskaitse saamise mehhanismide kohta. Liikmesriigid peaksid **kavandama** ELi vahendite toel koostöös ettevõtjate ühenduste, ametiühingute ja vabaühendustega ebaseaduslikele võõrtöötajatele suunatud **teavitus- ja teadlikkuse suurendamise kampaaniaid**. Komisjon töötab koostöös Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametiga välja spetsiaalse koolituse inspektoritele, et anda ebaseaduslikele võõrtöötajatele teavet nende õiguste kohta ja selle kohta, kuidas esitada hüvitamismehhanismide kaudu kaebusi, sealhulgas pärast tagasipöördumist päritoluriiki.

Komisjon

- toetab tõhusate kaebuste esitamise mehhanismidega ning praktilise poliitika või korraga seotud heade tavade vahetamist, et hõlbustada ebaseaduslike võõrtöötajate suhtlemist õiguskaitseasutustega;
- alustab deklareerimata töö vastase Euroopa platvormi eksperditeadmiste toel dialoogi sotsiaalpartnerite, tööandjate organisatsioonide, ametiühingute ja vabaühendustega;
- toetab ebaseaduslikele võõrtöötajatele nende õigusi käsitlevate teavitus- ja suutlikkuse suurendamise kampaaniate kavandamist koostöös ettevõtjate ühenduste, ametiühingute ja vabaühendustega.

Liikmesriigid peaksid

- parandama kaebuste esitamise mehhanismide ligipääsetavust, et julgustada ebaseaduslikke rändajaid esitama ebaseadusliku töölevõtmise ja ärakasutamise korral kaebusi;
- kehtestama ohutu teatamispoliitika või -korra, et ebaseaduslikud võõrtöötajad saaksid suhelda õiguskaitseasutustega ilma ohuta, et nende rändestaatus mõjutab nende õiguste kasutamist;
- toetama ametiühinguid ja kodanikuühiskonna organisatsioone ebaseaduslikele võõrtöötajatele teabe, nõu ja õigusabi andmisel ning muude teenuste osutamisel.

4. Kontrollkäigud

4.1. Liikmesriikide tehtud kontrollkäigud

Kontrollkäigud on ebaseaduslikke rändajaid värbavate tööandjate ja ärakasutamise avastamise **kõige olulisem vahend**. Kontrollkäikude tulemuste põhjal saab tööandjaid vastutusele võtta ja karistada ning kehtestada vajalikud meetmed, et kaitsta ebaseaduslikke võõrtöötajaid, keda ära kasutatakse. Direktiivi artikli 13 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid tagama tõhusad ja piisavad kontrollkäigud (mis põhinevad riskihindamisel, mille käigus selgitatakse välja kõige suurema riskiga tegevusvaldkonnad), ilma milleta ei ole võimalik saavutada tööandjate karistuste direktiivi eesmärke.

Kuna direktiivis ei ole mõistet „tõhusad ja piisavad kontrollkäigud“ määratletud, on liikmesriikides rakendatavad tavad erinevad ja nende puhul võib täheldada **mitut tegurit, mis piiravad kontrollkäikude tõhusust**: kõige suurema ebaseadusliku töötamise riskiga majandussektorite väljaselgitamata jätmine, liikmesriikide korraldatavate kontrollkäikude väike arv (sh kõige suurema ebaseadusliku töötamise riskiga sektorites), piisavate vahendite puudumine ja raskused suhtlemisel kontrollkäikudel avastatud ärakasutatavate rändajatega.

Nagu juba märgitud, esineb liikmesriikide esitatud **kontrolliandmetes olulisi lünki**. Et kontrollkäigud oleksid tõhusad, peavad nad lisaks olema suunatud, st keskendatud liikmesriikides **sektoritele, kus ebaseadusliku töötamise risk on kõige suurem**. Just neis valdkondades on kontrollkäike rohkem vaja. Liikmesriigid korraldavad selliste riskiga

valdkondade kindlaksmääramiseks riskihindamisi,[62] kasutades riiklikke suuniseid või iga-aastaseid tegevuskavu, eelmiste kontrollkäikude raames kogutud andmeid ja eelmiste kontrollkäikude tulemusi, kaebusi ja ametiasutustele esitatud vihjeid. Ilmneb, et ebaseaduslikust töötamisest kõige enam mõjutatud sektorid on enamikus liikmesriikides sarnased – harilikult on tegemist **tööjõumahukate ja madalat kvalifikatsiooni eeldavate / madalapalgaliste sektoritega**, kus tööjõu voolavus on suur. Kõige tavalisemad suure riskiga sektorid on põllumajandus, ehitus, tootmine, koduhooldusteenused ja sotsiaalabi ning majutus ja toitlustus[63]. Oma aruandluses komisjonile jätsid mitu liikmesriiki[64] suure riskiga sektorid siiski välja toomata, mis osutab vajadusele prioriseerida kontrollkäike paremini. Kuigi suure riskiga sektorid on jäänud aja jooksul üldjuhul samaks, võib majanduslik areng esile tuua uued sektorid, kus on ebaseadusliku töötamise risk, näiteks **platvormitöö**. Seepärast peaksid liikmesriigid korrapäraselt ajakohastama teavet oma suure riskiga sektorite kohta.

Praeguses süsteemis tehtavate kontrollkäikude arv tõenäoliselt ei heiduta tööandjaid võtmast tööle ebaseaduslikke rändajaid. Tööandjate osakaal kontrollitavates sektorites on enamasti väga väike, mistõttu tööandjad võivad leida, et rändajate ebaseadusliku töölevõtmisega kaasnevad majanduslikud eelised on suuremad kui tõenäosus, et nad kontrollkäikude tegemisel avastatakse. Tabelitest 3 ja 4, kus on esitatud liikmesriikide teave kõigis sektorites korraldatud kontrollkäikude kohta, [65] on näha, et liikmesriikide kontrollimisalased jõupingutused on väga erinevad. Näiteks Bulgaarias, Eestis, Lätis, Madalmaades, Prantsusmaal ja Rootsis kontrolliti 2019. aastal **kõigis sektorites vähem kui 1 % tööandjatest**; 13 liikmesriigis[66] hõlmasid kontrollkäigud 1–10 % tööandjatest; Austrias hõlmasid kontrollkäigud 14,5 % kõigist tööandjatest ning Slovakkias ja Sloveenias enam kui 30 % kõigist tööandjatest. Komisjoni käsutuses olevast teabest on näha, et enamikus liikmesriikides **ei ole kontrollkäigud keskendatud suure riskiga sektoritele**, mis ei ole kooskõlas direktiivis sätestatud nõudega. Peale selle on liikmesriigid ja sidusrühmad[67] teada andnud, et tööinspektsioonidel **sageli napib töötajaid ja vahendeid**, mis mõjutab tehtavate kontrollkäikude arvu ja sagedust.

Lisaks ebaseadusliku töötamise avastamisele võimaldavad kontrollkäigud **kindlaks teha haavatavuse ja ärakasutamise**, eriti mis puudutab laste õigusi, tööõiguse põhireegleid ja soolist võrdõiguslikkust. Sidusrühmad[68] rõhutavad, et töötajad, keda ära kasutatakse, ei julge kontrollkäikude ajal oma olukorrast teada anda, kuna on oht, et nad peetakse kinni ja saadetakse tagasi, eriti kui kontrollkäiku viivad läbi ühiselt tööinspektsioon ja politsei/sisserändeasutus. Seepärast pooldavad sidusrühmad ideed rajada tööinspektsiooni kontrollide ja õiguskaitse-/rändealaste kontrollide vahele nn tulemüür, mis tagab, et

[62] Euroopa rändevõrgustiku kokkuvõttev aruanne „Illegal employment of Third Country Nationals in the European Union“ („Töötamiseks seaduslikku alust mitteomavatele välismaalastele töötamise võimaldamine Euroopa Liidus“), 2017, lk 20.
[63] Samas, lk 14–15.
[64] Eesti, Leedu, Malta, Rumeenia ja Tšehhi.
[65] Portugal esitas teabe üksnes suure riskiga sektorite kohta (põllumajandus/metsandus/kalandus, ehitus ja majutus/toitlustus).
[66] Belgia, Hispaania, Horvaatia, Itaalia, Kreeka, Leedu, Malta, Poola, Rumeenia, Saksamaa, Soome, Tšehhi ja Ungari.
[67] Euroopa Ametiühingute Keskliidult (ETUC) sihipäraste konsultatsioonide raames saadud tagasiside ning 2021. aasta veebruaris rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise riiklike kontaktpunktide kohtumisel liikmesriikide esindajatelt saadud tagasiside.
[68] Samas.

kontrollkäikude käigus avastatud ebaseaduslikud rändajad ei suunata tagasisaatmismenetluse jaoks sisserändeasutusse. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet täheldab lisaks, et kui kontrollkäike korraldavad ühiselt tööinspektsioonid ja inimkaubandusevastased üksused või muud spetsiaalsed üksused, kelle töötajaid on koolitatud avastama tööalast ärakasutamist, võivad kontrollkäigud **aidata kindlaks teha rändajad, kes on tööalase ärakasutamise või inimkaubanduse ohvrid**.

Mehhanismidega, mis lihtsustavad tööandjate kohta kaebuste esitamist määratud kolmandate isikute, näiteks ametiühingute või vabaühenduste kaudu, püütakse tagada, et ärakasutamine tuleb ilmsiks ja et sellest teatatakse pädevatele asutustele. Nende mehhanismide tõhus rakendamine on väga tähtis (vt punkt 3.2) kandmaks hoolt selle eest, et ebaseaduslikud võõrtöötajad saavad kasutada oma õigusi, tundmata hirmu tagasisaatmismenetluse ees. Peale selle on mõni liikmesriik võtnud lisameetmeid, et lihtsustada ärakasutamisest teatamist. Näiteks Madalmaades rakendatakse poliitikat „vabalt sisse, vabalt välja“,[69] mis võimaldab ebaseaduslikel rändajatel teatada politseile kuriteost, ilma et neid vahistataks või sunnitaks tagasi pöörduma, olenemata teatatud kuriteo liigist. Hispaania on loonud spetsiaalsed politseiüksused, mille ülesanne on abistada rändajaid, sealhulgas ebaseaduslikke rändajaid, teavitades neid nende õigustest, andes neile nõu oma seisundi seaduslikuks muutmise kohta ning toetades neid tööandjate ja teiste isikute kohta väärkohtlemise ja ärakasutamisega seotud kaebuste esitamisel, ilma et neid ähvardaks tagasipöördumiskorralduse saamise oht.

4.2. Meetmed kontrollkäikude tõhususe suurendamiseks

Selleks et kontrollkäigud oleksid ebaseadusliku töötamise avastamisel ja ebaseaduslike rändajate kaitse tagamisel tõhusad, peaksid liikmesriigid hoolt kandma selle eest, et nende korraldamisel võetakse sihikule majandussektorid, kus ebaseadusliku töötamise risk on kõige suurem, et kontrollkäigud hõlmavad suurt arvu tööandjaid sellistes sektorites ning et kontrollkäike korraldatakse korrapäraselt. Seepärast peaksid kõik liikmesriigid **korraldama põhjalikke ja korrapäraseid riskihindamisi**, mille raames vaadeldakse ka uusi ja tekkivaid majandusvaldkondi, nagu platvormimajandus, et selgitada välja suure riskiga sektorid ja teavitada neist komisjoni.

Komisjon edendab tihedas koostöös liikmesriikide ja sotsiaalpartneritega **kontrollkäikude ja riskihindamistega seotud parimate tavade vahetamist** ja koostööd liikmesriikide tööinspektsioonide vahel, sealhulgas küsimuses, mida võib pidada liikmesriikide välja selgitatud suure riskiga sektorites iga-aastaste kontrollkäikude tegemisel **heidutavateks ja realistlikeks eesmärkideks**.

Selleks et lihtsustada ärakasutamise ja inimkaubanduse ohvrite kindlakstegemist kontrollkäikude ajal ning toetada liikmesriike direktiivist tulenevate kohustuste täitmisel, edendab komisjon struktureeritud viisil koostöös Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametiga ja deklareerimata töö vastase Euroopa platvormi eksperditeadmiste toel tavade vahetamist,

[69] Põhineb riikliku politseiameti sisepoliitika dokumendil ja Madalmaade parlamendiga sõlmitud vastastikuse mõistmise memorandumil.

näiteks seoses **tööinspektsioonide ja spetsiaalsete tööalase ärakasutamise avastamise üksuste ühiste kontrollkäikudega**. Peale selle peaksid liikmesriigid pakkuma **tööinspektoritele koolitust**, kus käsitletakse tööandjate karistuste direktiivis ebaseaduslikele võõrtöötajatele kehtestatud õigusi ning ärakasutamise ja inimkaubanduse juhtumite kindlakstegemist. Samal ajal uurib komisjon võimalusi toetada koostöös Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametiga vajaduse korral liikmesriike koolituse pakkumisel.

Komisjon

- teeb liikmesriikidega tihedat koostööd, et määrata kindlaks võimalikud iga-aastased eesmärgid tööandjate kontrollimisel suure riskiga sektorites;
- edendab deklareerimata töö vastase Euroopa platvormi eksperditeadmiste toel kontrollkäike, suure riskiga sektorite väljaselgitamist ning tööinspektsioonide vahelist koostööd käsitlevate heade tavade vahetamist ;
- edendab heade tavade vahetamist, et teha kindlaks ärakasutamise ja inimkaubanduse ohvrid, sealhulgas korraldades ühiseid kontrollkäike spetsiaalsete üksustega;
- uurib võimalusi toetada koostöös Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametiga liikmesriike tööinspektorite koolitamisel.

Liikmesriigid peaksid

- tagama, et kontrollkäikude korraldamisel võetakse sihikule majandussektorid, kus ebaseadusliku töötamise risk on kõige suurem, et kontrollkäigud hõlmavad suurt osa tööandjatest sellistes sektorites ning et kontrollkäike tehakse korrapäraselt;
- korraldama põhjalikke ja korrapäraseid riskihindamisi, mille raames vaadeldakse ka uusi ja tekkivaid majandusvaldkondi, nagu platvormimajandus, et selgitada välja suure riskiga sektorid ja teavitada neist komisjoni;
- pakkuma tööinspektoritele koolitust tööandjate karistuste direktiivist tulenevate ebaseaduslike võõrtöötajate õiguste kohta ning ärakasutamise ja inimkaubanduse juhtumite kindlakstegemise kohta.

5. Märkimisväärsed lüngad teabes

Direktiivis on sätestatud, et liikmesriigid peavad edastama komisjonile igal aastal teabe kontrollkäikude arvu ja tulemuste,[70] tööandjate poolt välja makstud maksmata jäänud töötasu, muude kohaldatud meetmete ja kaebuste esitamise lihtsustamise kohta[71]. See teave on oluline, et hinnata direktiivi meetmete rakendamist ja tagajärgi. Paraku esitavad liikmesriigid väga piiratud ja ebaühtlast teavet, mille tulemuseks on suured lüngad andmetes, mis käsitlevad kontrollkäike ja nende tulemusi, rahaliste ja kriminaalkaristuste kohaldamist ning algatatud kriminaalmenetluste arvu, samuti kaebuste esitamise mehhanismide kasutamist ja tulemusi.

Samuti puuduvad täielikud ja usaldusväärsed andmed ja teave **kaebuste esitamise mehhanismide kohaldamise ja tulemuste** kohta ning liikmesriigid ei esita piisavat teavet esitatud ja rahuldatud **maksmata jäänud töötasu väljamaksmise taotluste** arvu ning kuritarvitavate tööandjate suhtes algatatud kohtuasjade kohta. Ühelgi liikmesriigil ei ole

[70] Direktiivi artikkel 14.
[71] Direktiivi artikli 16 lõige 2.

tsentraliseeritud andmeid selle kohta, kui palju edukaid taotlusi on ebaseaduslikud rändajad esitanud maksmata jäänud töötasu saamiseks. Seepärast, isegi kui taotlused on edukad, ei ole sageli teada, kas töötajad saavad lõpuks oma tasu, kuna tööandjad kuulutavad tihti välja pankroti või kaovad. Omamata põhjalikku ülevaadet esitatud kaebuste arvust ja tulemustest, on keeruline jõuda mis tahes järeldusele selle kohta, kui tõhusad on liikmesriikides juurdepääs õigusemõistmisele ja kaebuste esitamise mehhanismid, kui sageli neid mehhanisme kasutatakse ja kui edukalt.

Usaldusväärse ja täieliku teabe puudumise tõttu **on keeruline lõplikult hinnata, kas direktiivil on olnud mõju** ebaseadusliku töötamise tõkestamisel ja vähendamisel ning kas liikmesriikides rakendatavad kriminaalkaristused on tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Parem teabe kogumine suurendaks jõustamisstrateegia tõhusust nii liikmesriigi kui ka ELi tasandil.

Selleks et **täita märkimisväärsed teabelüngad ja võimaldada usaldusväärselt hinnata** tööandjate karistuste direktiivi mõju ja tõhusust, on vaja parandada liikmesriikide ametiasutuste aruandlust. Esiteks peavad liikmesriigid esitama õigeaegset, täielikku ja võrreldavat teavet, et täita oma direktiivi artikli 16 lõikest 2 tulenev kohustus. Et toetada liikmesriike aruandekohustuse täitmisel, **seab** komisjon Euroopa rändevõrgustiku toel **sisse infotehnoloogilise aruandlussüsteemi ja andmebaasi**. Sellise süsteemi abil on lihtsam koguda liikmesriikide ametiasutustelt teavet tööandjatele kohaldatud rahaliste, kriminaal- ja muude karistuste kohta, kaebuste esitamise mehhanismide kasutamise kohta (sh esitatud kaebuste arv ja tulemused, töötasu väljamaksmise taotluste ja tehtud maksete arv ning antud ajutiste elamislubade arv) ning tehtud kontrollkäikude ja nende tulemuste kohta. Komisjon määrab koostöös liikmesriikidega kindlaks selged **aruandluskriteeriumid ja -nõuded**, et tagada aruandluse järjepidevus ja kvaliteet ning andmete täielikkus, võrreldavus ja õigeaegne esitamine.

Komisjon

- seab Euroopa rändevõrgustiku toel sisse infotehnoloogilise aruandlussüsteemi ja andmebaasi, et koguda teavet ja andmeid karistuste, kaitsemeetmete kasutamise ja kontrollkäikude kohta;
- määrab koostöös liikmesriikidega kindlaks selged aruandluskriteeriumid ja -nõuded.

Liikmesriigid peaksid

- teatama igal aastal õigeaegselt kontrollkäikudest ja nende tulemustest (nt algatatud ja suletud menetluste koguarv, määratud rahatrahvid ja kriminaalkaristused);
- parandama andmete kogumist kaebuste esitamise mehhanismide kasutamise ja tulemuste kohta (nt maksmata jäänud töötasu väljamaksmise taotluste arv, taotluste tulemused, tööandjate suhtes algatatud menetluste arv).

6. Ebaseadusliku töötamise vastase ELi tegevuse tõhustamine

Võitluseks ebaseadusliku rändega peab EL tegelema kõigi selle nähtuse tahkudega, rakendades terviklikku lähenemisviisi, nagu on märgitud uues rände- ja varjupaigaleppes.

Lisaks sellele, et EL peab käsitlema rände algpõhjuseid, taaselavdama partnerluses kolmandate riikidega võitluse inimsmugeldajate vastu ja kiirendama seaduslike ELi sisserändamise võimaluste loomist, peab EL **tõhusamalt reageerima ebaseaduslikule töötamisele** kui ebaseadusliku rände tõukejõule ning ärakasutamise ja kuritarvitamise allikale. Selleks tuleb tagada, et tööandjate karistuste direktiivi – kõige võimsamat meie käsutuses olevat vahendit, mille **potentsiaal tuleb alles täielikult ära kasutada** – rakendatakse ja jõustatakse tõhusamalt.

Direktiivi rakendamise tase liikmesriikides on erinev. Erinevused lähenemisviisides kajastavad direktiiviga tagatud paindlikkust, mis võimaldab liikmesriikidel rakendada lahendusi, mis sobivad nende riikliku süsteemi jaoks kõige paremini, kuid neist on ka näha, et **karistusi, kaitsemeetmeid ja kontrollkäike käsitlevaid eeskirju ei kasutata** kuritarvitavate tööandjate avastamisel ja rändajate kaitsmisel ärakasutamise eest **tõhusalt**.

Alustuseks saaks olukorda märkimisväärselt parandada ainuüksi sellega, kui **edendada** tööandjate karistuste direktiivi põhisätete **tõhusat kohaldamist**. Komisjon julgustab liikmesriike täitma käesolevas teatises esitatud põhisoovitusi. Komisjon edendab dialoogi liikmesriikide ametiasutuste ja mitmesuguste sidusrühmadega, sealhulgas taaskäivitades 2021. aastal tööandjate karistuste direktiiviga seotud spetsiaalse ebaseadusliku rände eksperdirühma töö. Selle töö eesmärk on parandada heade tavade kindlakstegemist ja jagamist liikmesriikide vahel ning toetada liikmesriike direktiivi sätete tõlgendamisel ja rakendamisel struktureeritud viisil. Seda silmas pidades teeb komisjon **tihedat koostööd sidusrühmadega**, nagu liikmesriikide tööinspektsioonid ja sisserändeasutused, ametiühingud, kodanikuühiskonna organisatsioonid, sotsiaalpartnerid ja rahvusvahelised organisatsioonid. Vajaduse korral otsib komisjon tuge deklareerimata töö vastase Euroopa platvormi eksperditeadmistest.

Toetades liikmesriike nende rakendamisalastes jõupingutustes, jälgib komisjon pidevalt ka direktiivi rakendamist ja eelkõige püüab tagada direktiivi **tõhusa järgimise**. Pärast käesoleva teatise vastuvõtmist võtab komisjon ühendust liikmesriikide asjaomaste asutustega, et saada lisateavet selle kohta, kuidas täidetakse direktiivist tulenevaid peamisi kohustusi, mis on seotud karistuste, kontrollkäikude ja rändajate õiguste kaitsmisega, ning et teha kindlaks võimalikud lahendused. Vajaduse korral algatab komisjon **rikkumismenetluse**.

Komisjon viib 2022. aasta lõpuks ellu teatises esitatud meetmed ja **annab** järgmises rakendamisaruandes, mis tuleb esitada hiljemalt 2024. aastal, **teada saavutatud tulemustest**. Seejärel kaalub komisjon, kas kehtivat õigusraamistikku on vaja muuta, võttes arvesse teatises esitatud soovituste põhjal tehtud edusamme, uuendatud jõupingutusi direktiivi rakendamisel ja järgimise tagamisel ning võimalikku arengut ebaseadusliku töötamise valdkonnas, samuti seda, kas tööandjate karistuste direktiiv sobib endiselt sellele probleemile reageerimiseks.

TABELID

Tabel 1. Rahalised karistused

Riik	Isik*	Rahalise karistuse summa			Artikli 5 lõige 3**	Artikli 5 lõike 2 punkt b***	Muudatused
		Miinimum	Fikseeritud	Maksimum			
Karistus ebaseaduslikult töötava ebaseadusliku rändaja kohta							
AT	F/J	1 000 eurot 4 000 eurot		10 000 – 50 000 eurot	EI	Lisandub	Puuduvad
BE	F/J	300 eurot		3 000 eurot	EI	Lisandub	Puuduvad
BG	F	500 / 1 000 leevi (255/511 eurot)		7 500 / 15 000 leevi (3 834 / 7 669 eurot)	EI	Lisandub	BG on suurendanud trahvisummat. Varem jäi trahv füüsiliste isikute puhul vahemikku 500 / 1 000 – 5 000 / 10 000 leevi. Juriidiliste isikute puhul oli trahv kuni 20 000 / 40 000 leevi.
	J	2 000 / 4 000 leevi (1 022 / 2 045 eurot)		30 000 / 60 000 leevi (15 339 / 30 678 eurot)			
CY	F/J	1 500 eurot		3 000 eurot	JAH	Lisandub	CY valitsus on esitanud parlamendile eelnõu haldustrahvide suurendamiseks, et muuta karistused hoiatavamaks. Eelnõu peaks jõustuma lähinädalail.
EE	F			1 200 eurot	EI	Lisandub	Puuduvad
	J			3 200 eurot			
EL	F/J		5 000 / 10 000 eurot		EI	Lisandub	EL on tõstnud karistuste taset. Varem jäi trahv vahemikku 3 000 – 15 000 eurot.
ES	F/J	500 eurot		100 000 eurot	EI	Lisandub	ES on suurendanud trahvisummat, mis varem jäi vahemikku 6 001 – 60 000 eurot.
FR	F/J	6 980 eurot		15 000 – 75 000 eurot	EI	Lisandub	FR muutis 4. juuni 2013. aasta dekreediga trahvisummat, et võtta paremini arvesse faktilisi asjaolusid.
HR	F	10 000 kuna (1 334 eurot)		30 000 kuna (4 002 eurot)		Lisandub	
	J	70 000 kuna (9 338 eurot)		150 000 kuna (20 010 eurot)	JAH		
HU	F/J	4 miinimumpalka		15 miinimumpalka	JAH	Lisandub	2020. aastal oli miinimumpalk 161 000 forintit (465,129 eurot) kuus.
IT	F	1 800 eurot		43 200 eurot	JAH	Hõlmatud	IT on suurendanud trahvisummat. Varem jäi trahv vahemikku 1 500 – 12 000 eurot.

LT	F	869 /2 896 eurot		2 896 / 5 792 eurot	EI	Lisandub	Muudatus kehtib alates 1. jaanuarist 2017.
	J	1 000 / 5 000 eurot		5 000 / 6 000 eurot			
LU	F/J		2 500 eurot		EI	Lisandub	Puuduvad
NL	F			11 250 eurot	JAH	Hõlmatud	NL on suurendanud trahvisummat. Varem oli trahv füüsiliste isikut puhul kuni 4 000 eurot ja juriidiliste isikute puhul kuni 8 000 eurot.
	J			45 000 eurot			
RO	F/J	10 000 Rumeenia leud (2 032 eurot)		20 000 Rumeenia leud (4 064 eurot)	EI	Lisandub	RO on suurendanud trahvisummat. Varem jäi trahv vahemikku 1 500 – 2 000 Rumeenia leud.
SE	F/J			36 396 / 47 300 Rootsi krooni (3 613 / 4 696 eurot)	EI	Hõlmatud	SE on suurendanud trahvisummat.
SI	F	2 000 eurot		5 000 eurot	EI	Lisandub	Puuduvad
	J	4 000 eurot		12 000 eurot			
Trahvi kindlaksmääramisel võetakse arvesse ebaseaduslikult töötavate ebaseaduslike rändajate arvu							
CZ	F			5 000 000 Tšehhi krooni (196 900 eurot)	EI	Lisandub	CZ on suurendanud trahvi. Varem oli trahv kuni 2 000 000 Tšehhi krooni.
	J	50 000 Tšehhi krooni (1 969 eurot)		10 000 000 Tšehhi krooni (393 800 eurot)			
DE	F/J			500 000 eurot	EI	Lisandub	Puuduvad
FI	F/J	1 000 eurot		30 000 eurot	JAH	Lisandub	Puuduvad
LV	F	210 eurot		500 eurot	JAH	Lisandub	Puuduvad
MT	F/J			11 646,87 eurot	EI	Lisandub	Rahalise karistuse maksimumsummat ei ole muudetud, kuid lisatud on elemente, nt täiendavad tagasipöördumiskulud ja kolmandasse riiki maksete tegemise kulud.
PL	F/J	1 000 zlotti (223,1 eurot)		30 000 zlotti (6 693 eurot)	JAH	Lisandub	Puuduvad
PT	F/J	2 000 eurot		90 000 eurot	JAH	Lisandub	Puuduvad
SK	F/J	2 000 eurot		200 000 eurot	EI	Lisandub	Puuduvad

* F = füüsiline isik, J = juriidiline isik.

** Direktiivi 2009/52/EÜ artikli 5 lõige 3: „Liikmesriigid võivad kehtestada kergemad rahalised karistused, kui tööandja on füüsiline isik, kes võtab ebaseaduslikult riigis viibiva kolmanda riigi kodaniku tööle oma isiklikuks tarbeks, ning kui tegemist ei ole olnud eriti orjastavate töötingimustega.“

*** Direktiivi 2009/52/EÜ artikli 5 lõike 2 punkt b: „Artiklis 3 sätestatud keelu rikkumise suhtes kohaldatavad karistused hõlmavad b) ebaseaduslikult töötava kolmanda riigi kodaniku tagasisaatmise kulude tasumist, kui kolmanda riigi kodanik saadetakse tagasi. Liikmesriigid võivad otsustada, et punkti a kohaste rahaliste karistuste puhul kajastuvad vähemalt keskmised tagasisaatmiskulud.“

Vahetuskursid 11. juuni 2021. aasta seisuga: 1 leev = 0,5113 eurot; 1 Tšehhi kroon = 0,03938 eurot; 1 Taani kroon = 0,134474 eurot; 1 forint = 0,002889 eurot; 1 zlott = 0,2231 eurot; 1 Rumeenia leu = 0,2032 eurot; 1 Rootsi kroon = 0,09929 eurot; 1 kuna = 0,1334 eurot.

Tabel 2. Kriminaalkaristused

Riik	Kriminaalkaristus (vabadusekaotuse pikkus (ja trahvisumma))					Märkused
	Artikli 9 lõike 1 punkt a rikkumine jätkub või kordub pidevalt	Artikli 9 lõike 1 punkt b samaaegne töö pakkumine suurele arvule ebaseaduslikele rändajatele	Artikli 9 lõike 1 punkt c eriti orjastavad töötingimused	Artikli 9 lõike 1 punkt d tööandja võtab teadlikult tööle inimkaubanduse ohvri	Artikli 9 lõike 1 punkt e alaealise ebaseaduslik töölevõtmine	
AT	Trahv kuni 360 päevamäära või vabadusekaotus kuni 6 kuud	Trahv kuni 360 päevamäära või vabadusekaotus kuni 6 kuud	Vabadusekaotus kuni 2 aastat	Vabadusekaotus kuni 2 aastat	Trahv kuni 360 päevamäära või vabadusekaotus kuni 6 kuud	Trahvisumma, mis võib ulatuda 360 päevamäärani, sõltub kuriteo toimepanija sissetulekust. Maksimaalne rahaline karistus on 1,8 miljonit eurot.
BE	Vabadusekaotus 6 kuud kuni 3 aastat ja/või trahv 600 – 6 000 eurot		Vabadusekaotus 1–5 aastat ja trahv 500 – 50 000 eurot	Vabadusekaotus 1–5 aastat ja trahv 500 – 50 000 eurot	Vabadusekaotus 10–15 aastat ja trahv 1 000 – 100 000 eurot	Neljanda tasandi trahv on kohaldatav selliste välisriigi kodanike töölevõtmisel, kellel ei ole lubatud viibida Belgias üle kolme kuu.
BG	Vabadusekaotus 1–5 aastat ja trahv 5 000 – 50 000 leevi (2 554 – 25 564 eurot)	Vabadusekaotus kuni 4 aastat ja trahv 2 000 – 20 000 leevi (1 022 – 10 225 eurot)	Vabadusekaotus 1–5 aastat ja trahv 5 000 – 50 000 leevi (2 554 – 25 564 eurot)	Vabadusekaotus kuni 4 aastat ja trahv 2 000 – 20 000 leevi (1 022 – 10 225 eurot)	Vabadusekaotus 1–5 aastat ja trahv 3 000– 30 000 leevi (1 534 – 15 338 eurot)	Artikli 9 lõike 1 punkti b all loetletud karistusi kohaldatakse isiku suhtes, kes pakub samaaegselt tööd viiele või enamale ebaseaduslikult riigis viibivale välismaalasele.
CY	Vabadusekaotus kuni 5 aastat ja/või trahv kuni 20 000 eurot					Artikli 9 lõike 1 punktides a–e nimetatud asjaolud võivad olla kumulatiivsed või üksteist asendavad.
CZ	Vabadusekaotus 6 kuud kuni 5 aastat: vabadusekaotus kuni 6 kuud, vara konfiskeerimine või kutsetegevuse keeld; vabadusekaotus kuni 1 aasta, kui isik on sooritanud välismaalaste ebaseaduslikus töölevõtmises seisneva kuriteo organiseeritud rühmituse liikmena tasu eest või korduvalt; vabadusekaotus 6 kuud kuni 3 aastat, kui kuriteo toimepanija ise või tänu temale keegi teine on saanud märkimisväärset kasu; vabadusekaotus 1–5 aastat ja vajaduse korral vara konfiskeerimine, kui kuriteo toimepanija ise või keegi teine tänu temale on saanud kuriteo tulemusel ulatuslikku kasu			–	Vabadusekaotus 6 kuud kuni 5 aastat	Juriidilisele isikule võib määrata kuni 1 460 000 000 Tšehhi krooni suuruse rahalise karistuse.
DE	Vabadusekaotus kuni 1 aasta või trahv	Vabadusekaotus kuni 1 aasta või trahv	Vabadusekaotus kuni 3 aastat või trahv (tõsised juhtumid:	Vabadusekaotus kuni 3 aastat või trahv	Vabadusekaotus kuni 1 aasta või trahv	1. Tahtlikult toime pandud kuriteo korral trahv kuni 1 000 000 eurot.

			6 kuud kuni 5 aastat)			2. Hooletusest toime pandud kuriteo korral trahv kuni 500 000 eurot.
EE	Trahv 30–500 päevamäära (96 – 1 600 eurot) või vabadusekaotus kuni 3 aastat					Juriidilisi isikuid karistatakse üksnes rahalise karistusega (3 200 – 16 000 000 eurot). Juriidilise isiku sundlõpetamine.
EL	Vabadusekaotus vähemalt 5 kuud			Vabadusekaotus vähemalt 6 kuud	Vabadusekaotus vähemalt 6 kuud	Tööandjate puhul ei tehta vahet füüsilistel ja juriidilistel isikutel.
ES	Vabadusekaotus 3–18 kuud ja trahv 12–30 kuumäära	Vabadusekaotus 6 kuud kuni 6 aastat ja trahv 6–12 kuumäära	Vabadusekaotus 2–5 aastat ja trahv 6–12 kuumäära	Vabadusekaotus 2–5 aastat ja trahv 6–12 kuumäära	Vabadusekaotus 3–18 kuud ja trahv 12–30 kuumäära	
FI	Trahv või vabadusekaotus kuni 1 aasta					
FR	Vabadusekaotus kuni 10 aastat ja trahv 100 000 eurot					
HR	Vabadusekaotus 6 kuud kuni 5 aastat					
HU	Vabadusekaotus kuni 2 aastat	Vabadusekaotus kuni 2 aastat	Vabadusekaotus kuni 3 aastat	Vabadusekaotus kuni 3 aastat	Vabadusekaotus kuni 3 aastat	
IT	Vabadusekaotus 1–5 aastat, raskendavate asjaolude korral 5–15 aastat					IT on pikendanud vabadusekaotuse kestust. Varem: vabadusekaotus 3 kuud kuni 1 aasta ja trahv 5 000 eurot iga ebaseaduslikult tööle võetud töötaja kohta; karistus suurenes, kui oli olemas seoses kuritegevusega, mille eesmärk oli teenida kasumit.
	Karistuse suurendamine kolmandiku kuni poole võrra			Karistuse suurendamine kolmandiku kuni poole võrra ja trahv 25 000 eurot iga asjassepuutuva isiku kohta	Karistuse suurendamine kolmandiku kuni poole võrra ja trahv 25 000 eurot iga asjassepuutuva isiku kohta	
LT	Trahv või vabadusekaotus kuni 2 aastat		Vabadusekaotus kuni 8 aastat	Vabadusekaotus 2–10 aastat, kahe või enama isiku korral 4–12 aastat		Juriidilistele isikutele kohaldatavad karistused: 1) trahv (10 000 – 5 000 000 eurot); 2) juriidilise isiku tegevuse piiramine; 3) juriidilise isiku likvideerimine.
LU	Vabadusekaotus 8 päeva kuni 1 aasta ja/või trahv 2 501 – 20 000 eurot					Juriidilistele isikutele kohaldatavad karistused: 1) trahv 500 – 750 000 eurot; 2) erikonfiskeerimine; 3) riigihankemenetluste

						s osalemise õigusest ilmajätmine; 4) likvideerimine.
LV	Ajutine vabadusekaotus (kuni 3 kuud) või üldkasulik töö või trahv (kuni 100 kuupalka (50 000 eurot))					
MT	Trahv kuni 11 646,87 eurot ja/või vabadusekaotus kuni 2 aastat. Artikli 9 lõike 1 punktides a–e nimetatud raskendavate asjaolude korral trahvi suurendatakse.					Juriidilistele isikutele kohaldatavad karistused: 1) trahv kuni 2 500 eurot; 2) mis tahes loa peatamine või tühistamine; 3) ajutine või alaline sulgemine; 4) kohustuslik likvideerimine.
NL	Vabadusekaotus kuni 4 aastat või viienda kategooria trahv	Vabadusekaotus kuni 4 aastat või viienda kategooria trahv, inimkaubanduse korral vabadusekaotus kuni 12 aastat				Kriminaalseadustik võimaldab algatada juriidilise isiku suhtes kriminaalmenetluse. Juriidilisi isikuid, sh nende ülemusi või järelevalvajaid on võimalik karistada.
PL	Trahv päevamäärades (määratakse kindlaks päevamäärade arv ja ühe päevamäära suurus; väikeseim päevamäär on 100 ja suurim 1 080 000 zlotti) või vabadusekaotus kuni 12 kuud		Vabadusekaotus kuni 3 aastat		Trahv 100 – 1 080 000 zlotti või vabaduse piiramine	Juriidilistele isikutele kohaldatavad karistused: 1) keeld reklaamida oma tegevust, tooteid ja teenuseid; 2) riigiabi saamise õigusest ilmajätmine; 3) rahvusvaheliste organisatsioonide abi saamise õigusest ilmajätmine; 4) riigihankemenetluste s osalemise õigusest ilmajätmine; 5) keeld tegeleda teatava majandustegevusega; 6) kohtuotsuse avaldamine.
PT	Vabadusekaotus kuni 1 aasta või trahv kuni 240 päevamäära (kuni 120 000 eurot)	Vabadusekaotus kuni 2 aastat või trahv kuni 480 päevamäära (kuni 240 000 eurot)	Vabadusekaotus 1–5 aastat	Vabadusekaotus 2–6 aastat	Vabadusekaotus kuni 2 aastat või trahv kuni 480 päevamäära (kuni 240 000 eurot)	Juriidilistele isikutele kohaldatavad karistused: 1) trahv; 2) tegevuskeeld 3 kuuks kuni 5 aastaks.
RO		Vabadusekaotus 1–2 aastat või trahv	Vabadusekaotus 6 kuud kuni 3 aastat	Vabadusekaotus 3 kuud kuni 2 aastat	Vabadusekaotus 3 kuud kuni 2 aastat	Artikli 9 lõike 1 punkti b all nimetatud karistust kohaldatakse töö pakkumisel enam kui 5 isikule.
SE	Trahv või vabadusekaotus kuni 1 aasta					Ettevõtetele määratav trahv jääb vahemikku 10 000 –

			3 000 000 Rootsi krooni (1 138 – 341 382 eurot). Lisaks on Rootsi karistusseadustiku 36. peatüki § 4 alusel võimalik konfiskeerida kuriteoga teenitud kasum. Seega võib juriidiline isik ilma jääda kogu kasumist, mille ta teenis ebaseadusliku töölevõtmise tulemusel.
SI	Vabadusekaotus kuni 2 aastat	Vabadusekaotus kuni 3 aastat	Kuriteo toime pannud juriidilisele isikule määratava trahvi suurus sõltub talle määratud karistuse tasemest (eelkõige vabadusekaotuse pikkusest).
SK	Vabadusekaotus kuni 2 aastat	Vabadusekaotus 6 kuud kuni 3 aastat	Juriidilistele isikutele kohaldatavad karistused: 800 – 1 660 000 euro konfiskeerimine, vara konfiskeerimine.

Tabel 3. 2019. aastal tehtud liikmesriikide kontrollkäigud

	Kontrollkäigud		Tulemused	
Riik	**Koguarv**	**Kontrollitud tööandjate osakaal kõigis sektorites (%)**	**Ebaseaduslikult tööle võetud töötaja avastamiseni viinud kontrollkäikude arv**	**Avastatud ebaseaduslikult tööle võetud töötajate arv**
Belgia	14 658	6,3 %	1 062	1 629
Bulgaaria	391	0,4 %	4	14
Tšehhi	8 160	5,6 %	74	180
Saksamaa	98 224	6,0 %	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad
Eesti	100	0,2 %	0	44
Kreeka	21 244	9,4 %	30	41
Hispaania	15 706	1,7 %	3 215	4 948
Prantsusmaa	1 286	0,1 %	1 068	1 800
Horvaatia	10 100	2,8 %	142	321
Itaalia	129 289	8,2 %	907	1 608
Küpros	9 203	126,1 %	68	104
Läti	1 518	0,8 %	6	6
Leedu	7 141	6,6 %	72	257
Luksemburg	5 682	64,6 %	61	68
Ungari	15 509	3,5 %	47	85
Malta	3 920	6,1 %	13	22
Madalmaad	1 746	0,5 %	386	405
Austria	27 518	14,5 %	3 345	5 831
Poola	11 623	1,9 %	497	574
Portugal	1 167	0,6 %	0	757
Rumeenia	1 416	1,5 %	0	121
Sloveenia	10 444	32,0 %	96	0
Slovakkia	23 891	36,6 %	5	7
Soome	19 765	6,3 %	17	53
Rootsi	2 675	0,5 %	331	584
Kokku	***442 376***	13,7 %	***11 446***	***19 459***

Tabel 4. 2020. aastal tehtud liikmesriikide kontrollkäigud

	Kontrollkäigud		Tulemused	
Riik	**Koguarv**	**Kontrollitud tööandjate osakaal kõigis sektorites (%)**	**Ebaseaduslikult tööle võetud töötaja avastamiseni viinud kontrollkäikude arv**	**Avastatud ebaseaduslikult tööle võetud töötajate arv**
Belgia	10 080	4,37 %	832	1 371
Bulgaaria	131	0,13 %	5	5
Tšehhi	5 557	4,08 %	36	66
Saksamaa	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad
Eesti	388	1,30 %	53	132
Kreeka	10 904	10,61 %	27	41
Hispaania	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad
Prantsusmaa	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad
Horvaatia	8 101	2,15 %	133	232
Itaalia	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad
Küpros	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad
Läti	1 239	0,68 %	8	8
Leedu	4 161	1,93 %	0	3
Luksemburg	12 728	Andmed puuduvad	54	70
Ungari	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad
Malta	3 542	5,05 %	19	33
Madalmaad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad
Austria	29 220	15,94 %	3 483	5 302
Poola	6 823	1,17 %	320	426
Portugal	631	1 %	Andmed puuduvad	239
Rumeenia	724	Andmed puuduvad	Andmed puuduvad	53
Sloveenia	7 826	Andmed puuduvad	104	Andmed puuduvad
Slovakkia	13 182	19 %	6	44
Soome	14 593	4,55 %	2	6
Rootsi	1 695	0,31 %	239	406
Kokku	***131 525***	***4,82 %***	***5 321***	***8 437***